

När ska lagstiftningen om dricksvatten tillämpas?

Här ger Livsmedelsverket vägledning om hur kraven i lagstiftningen kan uppnås. Vägledningen är inte bindande och utesluter inte andra sätt att uppfylla kraven.

Här får du veta när reglerna om dricksvatten ska tillämpas på anläggningar som producerar eller tillhandahåller dricksvatten enligt 2 § SLVFS 2001:30. Du hittar även information om förpackat dricksvatten enligt 19 § samt undantag från reglerna enligt 20 § SLVFS 2001:30.

Vad är hantering och tillhandahållande av dricksvatten?

Hantering och tillhandahållande är viktiga begrepp i SLVFS 2001:30.

Hantering är ett övergripande begrepp som inte finns närmare beskrivet i lagstiftningen men som kan anses innefatta bland annat beredning, förvaring, transport, saluhållande, försäljning eller annat överlämnande av livsmedel för förtäring. Se 2 § första stycket SLVFS 2001:30.

I övrig livsmedelslagstiftning används inte begreppet hantering, istället talas om "alla stadier av produktions-, bearbetnings- och distributionskedjan för livsmedel". Hantering av dricksvatten skulle då inbegripa alla steg i kedjan från tåkt till kran, från uppfordring, via beredning i vattenverk, distribution i ledningsnät samt lagring i reservoarer fram till den punkt där dricksvattnet används.

I begreppet hantering ingår även olika former av överlämnande av dricksvatten. Det är alltså inte alltid nödvändigt att man tar betalt för dricksvattnet för att det ska handla om hantering i föreskrifternas mening. Det är heller inte nödvändigt att verksamheten sker yrkesmässigt.

Tillhandahålla innebär att en verksamhetsutövare, till exempel den som producerar dricksvatten, överlämnar dricksvattnet till en annan verksamhetsutövare, till exempel den som distribuerar dricksvatten genom en distributionsanläggning fram till en förbindelsepunkt.

Denne tillhandahåller i sin tur dricksvattnet vid förbindelsepunkten, till exempel till en fastighetsägare. Fastighetsägaren tillhandahåller i sin tur dricksvattnet till hyresgäster, arbetstagare och kanske en restaurang. Restaurangen tillhandahåller sedan dricksvatten till sina gäster. Samma verksamhetsutövare kan självklart vara ansvarig för flera olika delar i kedjan av tillhandahållanden.

I EG-förordningarna används begreppet "utsläppande på marknaden", som definieras som innehav av livsmedel för försäljning, inbegripet utbudande av försäljning eller varje annan form av överlåtelse, kostnadsfri eller inte, samt försäljning, distribution och andra former av överlåtelse.

Slutet på kedjan är normalt att någon använder dricksvattnet. Bryggerier, mejerier och slakterier använder dricksvatten i sin livsmedelsproduktion, enskilda konsumenter använder vattnet till dryck eller matlagning etc.

I SLVFS 2001:30 finns krav som riktar sig mot olika delar i kedjan. Som exempel riktar sig kraven i 3-5 §§ mot produktion (beredning) av dricksvatten, medan 6 § riktar sig mot en viss typ av transport, nämligen den som äger rum i en distributionsanläggning. Flera av paragraferna, till exempel 7 § om kvalitetskrav, berör alla som tillhandahåller dricksvatten och många som använder dricksvattnet.

Vem ansvarar för dricksvattnet och dess kvalitet?

Enligt livsmedelslagstiftningen är det den som producerar eller tillhandahåller, det vill säga hanterar, ett livsmedel som är ansvarig för att livsmedlet uppfyller myndigheternas regler, inklusive kvalitetskraven. I den kedja av tillhandahållanden som beskrivs i avsnittet här ovanför växlar ansvaret beroende på var i kedjan man befinner sig.

Hantering behöver inte vara yrkesmässig för att den ska omfattas av SLVFS 2001:30.

Samfällighetsföreningar och andra typer av vattenföreningar som tillhandahåller dricksvatten utan att ta betalt för det eller där medlemsavgift eller liknande avgift inkluderar tillgång till dricksvatten omfattas till exempel också av SLVFS 2001:30. Detta förutsatt att de producerar mer än 10 m³ dricksvatten per dygn

eller tillhandahåller dricksvattnet till fler än 50 personer. Det är alltså inte nödvändigt att man tar betalt för dricksvattnet för att det ska handla om hantering i föreskrifternas mening.

Hur den som ansvarar för dricksvattnet ska utreda, åtgärda och informera om det som rör dricksvattnet beskrivs närmare i 15-17 §§ SLVFS 2001:30.

Utredning, åtgärder och information

Vilka anläggningar omfattas inte av SLVFS 2001:30?

Sådana små dricksvattenanläggningar som tillhandahåller mindre än 10 m³ dricksvatten per dygn (i genomsnitt), eller som försörjer färre än 50 personer omfattas inte av SLVFS 2001:30 (storleksgränsen 10/50).

Om dricksvattnet från en sådan anläggning tillhandahålls eller används som en del av en kommersiell eller offentlig verksamhet omfattas de dock alltid av SLVFS 2001:30.

Enskilda hushåll med egen vattentäkt

Enskilda hushåll med egen vattentäkt som ligger under storleksgränsen 10/50 omfattas alltså inte av SLVFS 2001:30. Livsmedelsverket har utfärdat råd som riktar sig till enskilda hushåll med egen dricksvattenförsörjning.

Råd om egen brunn

Hur avgör man om en anläggning är så stor att SLVFS 2001:30 gäller?

Man kan avgöra om en dricksvattenanläggning är så stor att den omfattas av SLVFS 2001:30 genom att använda antingen volym tillhandahållet dricksvatten eller antalet försörjda personer som beräkningsgrund. SLVFS 2001:30 sätter ingen beräkningsgrund före den andra. Både volym och antal försörjda personer beräknas som medelvärden per kalenderår.

Dricksvattenproducenten/tillhandahållaren bör ta fram de uppgifter som behövs för att göra beräkningarna. För vattenverk som främst försörjer bostäder kan det vara lämpligt att i första hand använda antalet försörjda personer som beräkningsgrund för att få en tydlig relation till hälsomässiga konsekvenser vid eventuella problem.

I de fall en avsevärd volym av det vatten som produceras tillhandahålls för enbart andra ändamål än dricksvatten, till exempel till bevattning eller till djur, bör man endast använda antalet försörjda personer som beräkningsgrund.

Hur beräknar man volym tillhandahållet dricksvatten?

Volymen tillhandahållet dricksvatten per dygn beräknas enklast som summan av volymen producerat dricksvatten under ett kalenderår delat med 365.

Hur beräknar man antalet försörjda personer?

Antalet försörjda personer räknas som genomsnitt per kalenderår. För fritidsboende kan följande schablon användas om antalet försörjda personer är okänt:

- 2,5 personer per hushåll under en månad per år.

Räkneexempel

Ett vattenverk tillhandahåller dricksvatten till 15 permanentboende personer och 200 hushåll med fritidsboende

Antal försörjda personer = $15 + (200 * 2,5 * (1/12)) = 57$

Vattenverket i räkneexemplet försörjer fler än 50 personer och omfattas av föreskrifterna.

Kommersiell eller offentlig verksamhet

Här följer information om vad som är en kommersiell eller offentlig verksamhet.

Vad är kommersiell verksamhet?

En verksamhet betraktas som kommersiell om det utgår ersättning för att tillhandahålla dricksvatten, eller om det har nära samband med verksamhet där ersättning utgår. Verksamheten behöver inte ha ett vinstsyfte.

Exempel på "nära samband" kan vara att man hyr ut bostäder, erbjuder dricksvatten på campingplats eller till konsumenter vid festivaler och andra evenemang.

Vad är offentlig verksamhet?

En verksamhet betraktas som offentlig om:

- Allmänheten har tillträde.
- Den bedrivs under statlig eller kommunal (inklusive landsting) förvaltning.

Anläggningar som omfattas av lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster räknas som offentliga anläggningar. Andra exempel är skolor, sjukhus och kommunala dagbarnvårdare.

Hur avgör man om verksamheten omfattas av SLVFS 2001:30?

Dricksvatten som tillhandahålls eller används som en del av en kommersiell eller offentlig verksamhet omfattas av SLVFS 2001:30, oberoende av verksamhetens storlek. Det enligt 2 § SLVFS 2001:30.

Ibland kan det vara svårt att avgöra om en verksamhet ska betraktas som kommersiell eller offentlig, och vissa verksamheter kan troligen betraktas som både offentliga och kommersiella. Sådana avgöranden är dock inte viktiga eftersom SLVFS 2001:30 tillämpas på samma sätt för båda typerna av verksamheter.

I många fall går det inte att utifrån benämningen på en byggnad eller en verksamhet, till exempel bygdegård, rastplats, scoutstuga eller församlingshem, direkt avgöra om verksamheten är kommersiell eller offentlig. Det är nödvändigt att studera omständigheterna kring tillhandahållandet av dricksvatten närmare. En viss verksamhet i en bygdegård kan betraktas som offentlig eller kommersiell och en liknande verksamhet men i mindre omfattning i en annan bygdegård kan vara jämställd med enskilt hushåll. Ledtrådar till att bedöma om en verksamhet kan betraktas som kommersiell kan också vara att se på dess organisation och kontinuitet.

För att avgöra om verksamheten är kommersiell eller offentlig och därmed omfattas av SLVFS 2001:30, kan man utgå från kriterierna:

- Att den som tillhandahålls dricksvatten har en befogad anledning att anta att vattnet uppfyller kraven i föreskrifterna.
- Att den som tillhandahålls dricksvatten saknar rimlig möjlighet att påverka dricksvattnets kvalitet.

Om båda kriterierna är uppfyllda bör verksamheten normalt omfattas av SLVFS 2001:30. Ett exempel då man inte har befogad anledning att förvänta sig att vattnet uppfyller kraven i föreskrifterna är om konsumenten hänvisas till att själv hämta vatten i en brunn, en bäck eller liknande.

Exempel

En välhållen rastplats med egen dricksvattenanläggning där det exempelvis finns toaletter i en permanent byggnad, tapställe för vatten på utsidan av eller i anslutning till byggnaden, eventuellt skyltat med "Dricksvatten" och/eller med muggar i anslutning till rinnande vatten i handfat på toaletten, bänkar och bord, fungerande sophämtning och kanske uppställningsplatser för övernattningsplatser för långtradare och liknande bör omfattas av SLVFS 2001:30. Enligt det första kriteriet ovan har man här befogad anledning att anta att det vatten som tillhandahålls är ett dricksvatten som uppfyller kraven i SLVFS 2001:30.

Om en rastplats däremot har rinnande vatten i handfat på toalett utan muggar, saknar kran för vatten på utsidan eller har olika former av lägre service uppfylls förmodligen inte det första kriteriet och rastplatsen bör sannolikt inte omfattas av SLVFS 2001:30.

Omfattas säsongsverksamheter av SLVFS 2001:30?

Om verksamheten är kommersiell eller offentlig och uppfyller kraven om viss kontinuitet och viss grad av organisation ska kraven i SLVFS 2001:30 uppfyllas.

Begreppen viss kontinuitet och viss grad av organisation

Om säsongsverksamheten omfattas av SLVFS 2001:30 ska den uppfylla tillämpliga delar i föreskrifterna. Det finns ingen möjlighet att minska antalet undersökningar i relation till den tid som anläggning är i bruk, men en liten säsongsanläggning hamnar vanligtvis i den lägsta kategorin vad gäller antalet föreskrivna regelbundna undersökningar.

Exempel på ett lämpligt undersökningsprogram och omsättning av dricksvatten

Exemplet gäller en säsongsverksamhet som har öppet under maj – augusti och där dricksvattenförbrukningen understiger 10 m³/dygn:

- Börja spola vattnet från brunnen någon halvtimme per dag från och med mitten av april.
- Utför en normal undersökning (driftkontroll) en till två veckor innan verksamheten öppnar. Eftersom riskerna med säsongsvatten troligen kan vara större än vid dricksvattenanläggningar där dricksvattnet omsätts kontinuerligt bör undersökningen utföras som en driftkontroll, det vill säga utanför säsongsverksamhetens ordinarie undersökningsprogram.
- Fortsätt omsätta dricksvattnet någon halvtimme per dag fram till dess att verksamheten ska öppna.
- Utför utvidgad undersökning i början till mitten av maj. Om analysresultatet från den utvidgade undersökningen visar att samtliga parametrar är tjänliga kanske nästa utvidgade undersökning kan utföras tre år senare. Det enligt bilaga 3, avsnitt C II till SLVFS 2001:30.
- Utför normal undersökning (hos användare/tappkran) i juni.
- Utför normal undersökning (hos användare/tappkran) i slutet av juli.

Dricksvatten vid evenemang

Vid tillfälliga evenemang, till exempel stadskalas och festivaler, där det finns livsmedelshantering eller där man erbjuder dricksvatten till besökarna, ska det uppfylla kraven i SLVFS 2001:30. Dessa evenemang kan ofta ses som både offentlig verksamhet (dricksvattnet tillhandahålls allmänheten) och som kommersiell verksamhet (tillhandahållande i nära anslutning till verksamhet där ersättning utgår).

Eftersom förhållandena för tillhandahållandet av dricksvatten vid ett sådant arrangemang ofta skiljer sig på ett avsevärt sätt (tilfälliga ledningsdragningar, många tillfälliga tappställen) från det ordinarie tillhandahållandet via till exempel den kommunala distributionsanläggningen kan det i många fall betraktas som en separat anläggning. Ansvaret för ledningsdragningarna ligger många gånger på annan än den ordinarie/kommunala verksamhetsutövaren. Därmed kan det i vissa fall bli aktuellt med en separat registrering av dricksvattenanläggningen.

Oftast görs tillfälliga ledningsdragningar men på vissa festivalområden läggs mer permanenta ledningar. Oavsett vilket bör kraven i 6 § SLVFS 2001:30 uppfyllas. Dessa mer eller mindre tillfälliga ledningsdragningar innebär särskilda problem för att upprätthålla dricksvattenkvaliteten även om dricksvattnet tas från en kommunal anläggning.

Ledningsdragningarna kan till exempel stå obrukade under en stor del av året för att därefter tas i drift inför evenemanget. Festivalarrangören eller den som ansvarar för tillhandahållandet av dricksvatten bör därför säkerställa att dessa risker minimeras, till exempel genom olika rutiner för inkoppling med mera (allmänna hygienregler), färoanalys och undersökningsprogram.

Även risken för återströmning till den kommunala distributionsanläggningen bör beaktas. Den ansvarige är också skyldig att uppfylla kraven i 15 – 17 §§ SLVFS 2001:30 på att undersöka eventuella problem, att utreda och att informera.

Att tänka på för dricksvatten i tillfälliga ledningsdragningar:

- Det bör finnas en driftansvarig för evenemangsvattnet. Producenten eller tillhandahållaren av dricksvatten behöver ta fram anvisningar för slangdragning, antal undersökningar som ska göras, vilka dagar undersökningarna ska göras, vilka parametrar som ska analyseras och åtgärder vid dålig kvalitet.
- Oberoende av ledningsnätmaterial är det viktigt att ledningarna och slangarna hanteras på ett livsmedelshygieniskt säkert sätt, till exempel genom att ledningarnas ändar hålls pluggade, för att förhindra förorening under dragningen av ledningsnätet. Det kan också bli aktuellt att spola eller klorera ledningarna.
- Om ett mer permanent nät läggs inom vissa delar av evenemangsområdet är det viktigt att det finns en driftansvarig för nätet, även utanför evenemangstiden. Det bör finnas ledningsnätssritningar över dessa nät, även om de inte skulle vara allmänförklarade enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster. Kontroll bör ske att vattnet i dessa nät inte kan gå bakvägen ut till den kommunala distributionsanläggningen med förorening av det kommunala dricksvattnet som följd. Återströmningsskydd eller motsvarande skyddsanordningar kan behövas. Anslutningspunkterna för slang- eller ledningskoppling i det lokala nätet (kopplingsbrunnarna) bör utföras så att de är skyddade mot obehörigt intrång. Det kan vara nödvändigt att spola anslutningspunkten vid det kommunala dricksvattnenätet före påkopplingen mellan det kommunala och det temporära nätet. Påkopplingen mellan näten sker ofta via en brandpost och stigarrören från brandposterna kan innehålla en hel del mikroorganismer eller andra partiklar som behöver spolats ut.
- Ofta krävs att slangen för det temporära nätet spolas och desinfekteras innan den tas i drift. Ytterligare spolning kan krävas för att sänka höga halter av desinfektionsmedlet (vanligen klorföreningar).
- Efter desinfektion bör man undersöka dricksvattnet. Prover bör tas i god tid, minst två till tre dagar innan evenemanget startar, för att man ska hinna få analysresultaten. Tänk även på att om dricksvattnet skulle vara otjänligt eller tjänligt med anmärkning kan ny desinfektion med påföljande spolning och undersökning behövas, det kan med andra ord krävas ytterligare två till tre dygn innan evenemanget startar.
- Dricksvattnet i det temporära nätet bör stå på rinn hela tiden mellan desinfektionen/spolningen och evenemangsstarten, för att förhindra stillastående vatten i slangarna. Under pågående evenemang är det en fördel om vattnet kan stå på rinn vid ledningarnas ändpunkter. Bra omsättning är speciellt viktigt om det är varmt eller om slangarna ligger i direkt solsken på marken.
- Lämpliga provtagningspunkter kan vara i slangdragningens ändpunkter och hos verksamhet/-er som hanterar oförpackade livsmedel.
- Förutom att undersöka vattnet före evenemangsstart bör man även undersöka det under evenemanget. Tänk dock på att göra undersökningarna i så god tid att analysrapporterna är klara innan evenemanget avslutats.
- Om dricksvattnet skulle vara otjänligt inom hela eller stora delar av området kan information om det behöva lämnas via anslag intill varje tappställe alternativt att hela det temporära dricksvattnenätet tas ur drift.

Omfattas allt vatten som används av SLVFS 2001:30?

Nej, allt vatten som används i en offentlig eller kommersiell verksamhet omfattas inte av SLVFS 2001:30. Bara vatten som är avsett att användas för dryck, matlagning eller beredning av livsmedel, samt viss annan användning i livsmedelsproducerande företag (exempelvis sköljning efter skällning av svin enligt krav i förordning (EG) nr 853/2004), är att betrakta som dricksvatten i föreskrifternas mening. Se 1 § SLVFS 2001:30.

Ett exempel på vatten som inte bör betraktas som dricksvatten är vatten i toalett-, tvätt-, dusch- och

städutrymmen, utom i de fall verksamhetsutövaren tydligt visar att vattnet är avsett för dryck genom att till exempel tillhandahålla muggar eller liknande i samma utrymme.

Det är alltså inte bara verksamhetens karaktär utan även omständigheterna kring vilket vattnet tillhandahålls viktiga för att avgöra om föreskrifterna ska tillämpas.

Avgränsningar av vissa verksamheter

Under förutsättning att verksamheten är mindre än storleksgränsen 10/50 behöver följande inte betraktas som kommersiell eller offentlig verksamhet:

- Enskildas beredning, hantering eller lagring av livsmedel för konsumtion inom privathushåll. Livsmedelslagstiftningen ska inte tillämpas på sådan verksamhet. Det enligt förordning (EG) nr 852/2004.

Verksamheter som inte omfattas av lagstiftningen

- Produktion eller tillhandahållande av dricksvatten till en verksamhet som innebär uthyrning av rum, stuga eller liknande för fritidsboende om verksamheten är avsedd för samtidigt mottagande av högst åtta gäster. Om verksamheten är större, det vill säga om den är avsedd att samtidigt ta emot minst nio gäster eller som omfattar minst fem gästrum gäller lagen (1966:742) om hotell- och pensionatrvärelse. Verksamheten betraktas då som kommersiell verksamhet även enligt SLVFS 2001:30.
- Produktion eller tillhandahållande av dricksvatten till en verksamhet som innebär uthyrning för permanentboende i en en- eller tvåfamiljsfastighet (det vill säga en dricksvattenanläggning försörjer högst två bostäder för permanentboende). Om vattenverksamheten är större krävs tillstånd enligt 11 §, 11 kapitlet i miljöbalken (1998:808).
- Produktion eller tillhandahållande av dricksvatten till samfällighet som förvaltas enligt 4 § lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter.
- Produktion eller tillhandahållande av dricksvatten i en bostadsrättsförening, där dricksvattnet enbart tillhandahålls medlemmarna.
- Produktion eller tillhandahållande av dricksvatten på arbetsplatser där dricksvattnet enbart tillhandahålls de anställda.

Även verksamheterna ovan omfattas alltså av SLVFS 2001:30 i de fall storleksgränsen 10/50 överskrids eller om verksamheten får en tydligare kommersiell inriktning. Som exempel kan en samfällighet, vattenförening eller liknande under storleksgränsen 10/50 som tillhandahåller dricksvatten för livsmedelsändamål på ett café betraktas som kommersiell.

Dricksvattenanläggning i reserv

Oftast använder man begreppen reservvattentäkt och reservvattenverk för råvattentäkter och vattenverk som inte är i ordinarie drift utan är tänkta att kunna kopplas in på befintlig distributionsanläggning när man av någon anledning inte kan använda den ordinarie täkten eller vattenverket.

Hur det går till kan det finnas flera varianter på, till exempel:

- En reservvattentäkt som kopplas på ordinarie vattenverk och distributionsanläggning.
- Ett reservvattenverk med tillhörande täkt som kopplas på ordinarie distributionsanläggning.
- Ett reservvattenverk som kopplas till ordinarie täkt och ordinarie distributionsanläggning.

Om en ny vattentäkt (det är ingen skillnad om det är en helt ny täkt eller om det är en tidigare använd täkt som behållits "i reserv") kopplas in på ett befintligt vattenverk bör det betraktas som en betydande ändring i verksamheten. Då ska kontrollmyndigheten informeras i enlighet med 7 § LIVSFS 2005:20.

Observera också att inkoppling av en ny vattentäkt kan innebära att beredningen måste ändras beroende på kvaliteten på råvattnet. Det dricksvatten som levereras till användarna ska alltid uppfylla kraven i SLVFS 2001:30.

Det är lämpligt att, med jämna mellanrum, motionera (provköra) en vattentäkt eller ett vattenverk som hålls "i reserv". Då är det också lämpligt att passa på att undersöka kvaliteten på råvattnet och eventuellt dricksvattnet. Om det är möjligt är det ännu bättre om reservvattenverket eller täkten kan vara igång hela tiden. Tänk på att det kan ta lång tid att starta upp en reservanläggning som stått stilla. Det kan även ta tid för dricksvattnet att uppfylla kvalitetskraven i SLVFS 2001:30.

Undersökningar

Livsmedelslagstiftningen gäller så fort ett livsmedel "släpps ut på marknaden". Översatt till dricksvattenförhållanden innebär det att SLVFS 2001:30 börjar gälla först när ett vattenverk tas i bruk – även om det bara är för en kort tid.

En verksamhet får påbörjas tidigast tio vardagar efter det att anmälan gavs in, såvida inte kontrollmyndigheten registrerat anläggningen dessförinnan. Se 13 § LIVSFS 2005:20. Det innebär att en avsevärd tid hinner gå innan ett nytt vattenverk kan tas i bruk. Därför kan det vara lämpligt att ett icke ordinarie vattenverk som är tänkt att användas i en situation där det ordinarie vattenverket av någon anledning inte kan användas ändå registreras hos kontrollmyndigheten.

Om reservvattenverk som redan ingår i befintlig registrering, kopplas in på en distributionsanläggning bör detta betraktas som en betydande ändring i verksamheten. Kontrollmyndigheten ska då informeras om ändringen.

För ett vattenverk som hålls i reserv bör det finnas rutiner för inkoppling av olika beredningssteg, rutiner för eventuella larmfunktioner, rutiner för att säkerställa att kvaliteten på dricksvattnet uppfyller kraven i dricksvattenföreskrifterna när vattenverket tas i drift och liknande.

Livsmedelsföretag

Livsmedelsföretag ska ha adekvat dricksvattenförsörjning. Se förordning (EG) nr 852/2004 och förordning (EG) nr 853/2004. Begreppet livsmedelsföretag definieras i artikel 3.2 i förordning (EG) nr 178/2002.

Enligt förordningarna ska dricksvatten användas när det är nödvändigt att säkerställa att livsmedlen inte kontamineras. Det är alltså kraven i förordningarna som avgör när det krävs vatten av dricksvattenkvalitet eller när det är tillräckligt med annat vatten.

Vid många livsmedelsföretag används vatten till andra ändamål än som dricksvatten. Exempel är vatten som används för rengöring av lokaler, disk, handtvätt med mera. Sådant vatten omfattas inte av SLVFS 2001:30. Livsmedelsföretaget har ansvar enligt 1 § punkt 1b SLVFS 2001:30 att visa kontrollmyndigheten att det vatten som används för olika ändamål på livsmedelsföretaget inte kan påverka de färdiga livsmedlens hälsosamhet och alltså inte behöver omfattas av SLVFS 2001:30.

Det är viktigt att poängtera att när det krävs att ett livsmedelsföretag använder dricksvatten i sin verksamhet ska alla relevanta krav i SLVFS 2001:30 vara uppfyllda.

Om livsmedelsföretaget använder sig av dricksvatten som tillhandahålls av en dricksvattenproducent som uppfyller kraven i SLVFS 2001:30 behöver företaget inte ha ett program för regelbundna undersökningar enligt 9-12 §§ SLVFS 2001:30. Företaget kan dock behöva ha rutiner som säkerställer att dricksvattnet uppfyller kvalitetskraven vid de punkter inom företaget där det används. Det kan vara rutiner för förvaring av dricksvatten i dunkar, rengöring av behållare, underhåll och byte av slangar och liknande. Det kan också vara nödvändigt att verifiera att rutinerna är ändamålsenliga genom att undersöka dricksvattnets kvalitet.

Livsmedelsföretag med egen vattentäkt

Livsmedelsföretag som försörjer sin verksamhet med dricksvatten från egen vattentäkt måste leva upp till de regler i SLVFS 2001:30 som berör producenter av dricksvatten, till exempel kraven på faroanalys, mikrobiologiska säkerhetsbarriärer, beskrivning av vattenverket (brunnskonstruktionen), undersökningsprogram med mera.

Mycket små livsmedelsföretag som till exempel ett kafé med säsongsverksamhet kan ha problem att uppfylla kvalitetskraven, speciellt om brunnen är av enklare konstruktion. Då kan försörjningen av dricksvatten lösas på andra sätt. Genom att hämta sitt dricksvatten i tank, dunk eller behållare från en annan producent som

uppfyller kraven i SLVFS 2001:30 på producenter och tillhandahållare, behöver livsmedelsföretagaren själv inte uppfylla dessa krav.

Det gäller till exempel kravet på ett program för regelbundna undersökningar enligt 9-12 §§ SLVFS 2001:30. Vattnet från den egna brunnen kan eventuellt användas till andra ändamål än som dricksvatten, vilket minskar behovet av att hämta stora mängder dricksvatten. Däremot måste de allmänna hygienkraven för rengöring och hantering av dunkarna vara uppfyllda. Se förordning (EG) nr 852/2004.

Vad omfattas inte av SLVFS 2001:30?

Trots att definitionen på dricksvatten är vid, finns det aspekter av vattenanvändning som inte omfattas av SLVFS 2001:30.

Vatten för andra hushållsändamål

Vatten till disk, tvätt, personlig hygien med mera omfattas inte av livsmedelslagstiftningen, med undantag för viss användning i livsmedelsföretag. Om kvalitetskraven i SLVFS 2001:30 uppfylls borde vattnet dock kunna användas för de flesta normala hushållsändamål utan problem.

Tänk på att det i vissa fall kan uppstå problem med tillväxt av legionella vid exempelvis långa uppehållstider i fastighetsledning, vid förhöjda kallvattentemperaturer eller vid låga varmvattentemperaturer i fastigheter. Legionella förekommer naturligt i låga halter i råvatten. Legionella ger hälsoproblem endast vid inandning av aerosoler, till exempel när man duschar, och omfattas inte av kraven i SLVFS 2001:30. Mer information om legionella och fastighetsinstallationer finns i Boverkets Byggregler och på Folkhälsomyndighetens webbplats.

Varmvatten

Varmt kranvatten är primärt avsett att användas för andra hushållsändamål än dryck och matlagning. Av det skälet är varmvatten som används i enskilda hushåll inte att betrakta som livsmedel. SLVFS 2001:30 gäller i princip enbart kallt vatten, med undantag för viss användning i livsmedelsföretag.

Folkhälsomyndigheten ansvarar för tillsynsvägledning enligt miljöbalken vad gäller varmvatten i bostäder och offentliga lokaler. Boverket utfärdar regler och lämnar information om bland annat varmvattentemperatur.

Vatten för medicinska ändamål

För sådant vatten som omfattas av regler som meddelas med stöd av Läkemedelslagen (2015:315) gäller inte SLVFS 2001:30. Läkemedelsverket lämnar information om läkemedelslagstiftningen.

Dricksvatten till djur

Regler om vatten för utfodring av djur finns i Djurskyddslag (2018:1192). Jordbruksverket och länsstyrelserna lämnar information om vatten till djur.

Dricksvatten på fartyg

Regler om dricksvatten på fartyg finns i Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dricksvatten på fartyg (Sjöfartverkets kungörelse (SJÖFS 1994:8) med föreskrifter och allmänna råd om dricksvatten på fartyg). Viss livsmedelsverksamhet på fartyg, till exempel i restauranger, omfattas av livsmedelslagstiftningen och följaktligen även av SLVFS 2001:30.

Förpackat vatten

Det finns fyra huvudtyper av förpackat vatten:

- Naturligt mineralvatten
- Källvatten
- Förpackat dricksvatten
- Bordsvatten

Förpackat vatten

Naturligt mineralvatten och källvatten

Naturligt mineralvatten och källvatten är föreskrivna beteckningar och ingår inte i SLVFS 2001:30. Den lagstiftning som reglerar dessa två vattentyper är: Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2003:45) om naturligt mineralvatten och källvatten.

Naturligt mineralvatten och källvatten

I LIVSFS 2003:45 finns regler om råvattnet, beredningen, slutprodukten, märkning, utsläppande på marknaden m.m. Kvalitetskraven för naturligt mineralvatten och källvatten är likartade. En avgörande skillnad är att för naturligt mineralvatten som ska utvinnas i Sverige måste råvattentäkten godkännas av Livsmedelsverket, vilket inte behövs för källvatten. Information om godkännandeförfarandet finns på Livsmedelsverkets webbplats.

Godkännande av naturligt mineralvatten

Förpackat dricksvatten

Förpackat dricksvatten tillhandahålls i konsumentförpackningar med syfte att erbjuda ett alternativ, i de flesta fall tillfälligt, till ett tillhandahållande av dricksvatten via ledningsnät eller tankar. Att utan extra kostnad förse konsumenterna med förpackat dricksvatten kan vara ett sätt för dricksvattenproducenten, t.ex. kommunen, att hantera en allvarlig störning i den ordinarie dricksvattenförsörjningen.

Det finns specifika kvalitetskrav i SLVFS 2001:30 för det dricksvatten som ska förpackas. Förpackat dricksvatten får inte innehålla aromer till skillnad från bordsvatten. Den enda viktiga skillnaden mellan förpackat dricksvatten och kranvatten är sättet på vilket det distribueras till konsumenterna, nämligen via konsumentförpackningar eller ledningsnät.

Bordsvatten

I Sverige är det vanligt att tillsätta oorganiska salter och/eller aromer till bordsvatten. Om socker eller sötningsmedel tillsätts till vattnet anses det inte vara ett bordsvatten. Tillsättning av aromer, livsmedelstillsatser och andra ämnen ska följa de krav som finns i EU-förordningar och Livsmedelsverkets föreskrifter. Produktionen av bordsvatten ska också uppfylla övriga relevanta krav i livsmedelslagstiftningen och ska inte släppas ut på marknaden om det är skadligt för hälsan.

Det dricksvatten som används för att producera bordsvatten ska uppfylla kraven i SLVFS 2001:30, medan slutprodukten inte behöver det. Det är tillåtet att använda kommunalt dricksvatten eller naturligt mineralvatten som ingrediens i ett bordsvatten.

Var ska kvalitetskraven vara uppfyllda?

Märkning av förpackat vatten

För alla typer av förpackat vatten ska förordning (EU) nr 1169/2011 tillämpas. För naturligt mineralvatten och källvatten finns dessutom särskilda regler om märkning i LIVSFS 2003:45. I samma föreskrift finns även en regel som innebär att bordsvatten inte får märkas så att det kan förväxlas med naturligt mineralvatten. Ett bordsvatten får enligt regeln inte märkas "mineralvatten".

Förpackat dricksvatten och EES-avtalet

Förpackat dricksvatten är en vara som kan handlas över gränserna. Det framgår av 19 § SLVFS 2001:30 och innebär att de svenska nationella dricksvattenbestämmelser som kompletterar direktivet inte förhindrar att man saluhåller förpackat dricksvatten från andra EES-länder i Sverige. Förpackade dricksvatten från andra EES-länder förutsätts uppfylla minst direktivets bestämmelser.

Undantag från SLVFS 2001:30

Enligt 20 § SLVFS 2001:30 kan Livsmedelsverket medge undantag från föreskrifterna. Vid ansökan om undantag/dispens ska Livsmedelsverket kontaktas.

